

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' י"ב חשוון - שבת י"ח תשפ"ג

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדורה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת נדרים י"ב-י"ה

שבוע פרשת וירא

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף י"ב ע"א

איזהו איסור האמור בתורה אמר הרניני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו רבו כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם.

יש לדקדק בלשון זו, דהרי שלא אוכל הוא לשון שבועה, וכיום שמת וכו' הוא לשון נדר.

והר"ן [ב' ע"ב ד"ה איידי] כתב די"ל דהני לישני לאו בדוקא נקיט להו, ושכן דעת ר"ח ז"ל והרב בן מג"ש ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל.

ולקמן [ט"ו ע"ב] על הא דאמר רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה, כתב המפרש [ד"ה אמר אביי] בתוך דבריו שאם אמר שבועה הנאת סוכה עלי לא היא שבועה אלא נדר, שכל היכא דאמר עלי אינה שבועה אלא נדר. חזינן מדבריו דסבירא ליה דשבועה שהוציאה בלשון נדר הרי זה חל והוי נדר. וענין זה הוא נידון ברמב"ן בהלכותיו, אם נדר שאמרו בלשון זה ושבועה שאמרה בלשון עלי, האם חלים כלל. והביא את הירושלמי דאיכא בזה פלוגתא, ודעת רבי יוסי שם דחל, ואע"ג דפליגי שם תרי אמוראי ארבי יוסי, מכל מקום הכי נקטינן כוותיה, דבתלמוד דידן מזכיר במקומות רבים נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר, ואם כן חזינן דסתמא דסוגיא אזלא כוותיה, ולכן כתב דצריך שאילת חכם. אמנם משמע מדבריו דלא הוי רק חומרא ואינו איסור ודאי, מדלא נקט שחייב אם אכלה וכו' כמו שמצאנו בכל מקום במכילתין. והריטב"א על הלכות הרמב"ן סתם ולא פירש את דעתו, רק בתוך דבריו כתב לדחות את ראיות הרמב"ן מתלמודא דידן שנקט לשון נדר בשבועה ולשון שבועה בנדר.

והר"ן הביא את הרמב"ן הנ"ל, וכתב, מיהו לאו מעיקר נדר ועיקר שבועה, דהא אמרינן בסוגיין דנדר ושבועה לא שוין

בלישנייהו אלא מדין ידות הוא דמהני, דנדר שאמרו בלשון שבועה כיון דפיו ולבו שוין לאסור שבועה על עצמו אע"פ שלא אמרו בלשון מדוקדק יד מיהא הוי. וכן בשבועה שאמר שבועה ככר זה עלי, כיון שפיו ולבו שוין לאסור אכילתו מככר זה בשבועה מהני מדין יד.

אמר רבינא תא שמע כחלת אהרן וכתרומתו מותר.

והראשונים נתחבטו לתת טעם לזה, אמאי לא חלה כאן התפסה, הלא נאסרים הם על ידי דיבור פה. והר"ן כתב לעיל [י"א ע"ב וי"ב ע"א] דהיינו טעמא דאי מחמת נדרו ראוי היה שיהא אסור לכל, והיינו טעמא דמתפיס בחלת אהרן ובתרומתו מותר דאיסורא לאו משום נדריה הוא אלא משום גזרת הכתוב הוא כך נראה בעיני.

והרשב"א [ד"ה כחלת] כתב, פירוש, משום דחשבינן ליה כדבר האסור ולא כדבר הנדור, וטעמא דמלתא דאע"ג דצריך לקרות להם שם מכל מקום לאו כקרבן הם, כיון שהם מותרים אפילו למקנת כספו של כהן, אלא הרי הם כנכסי כהן ונכסי בניו ובנותיו, אלא שלא זכה אותם רחמנא לאכלן אלא לכהן ולבני ביתו ודבר האסור הוא, מה שאין כן בבכור שהוא קרבן ואסור לכל חוץ מזכרי כהונה. והביא עוד הרשב"א שו"ש מי שפירש [וכן פירשו התוספות הרא"ש] דחלה ותרומה דבר האסור הוא ודאי, דהא אפילו קודם שקרא עליה שם כל הכרי וכל העיסה אסורים לכל ואפילו לכהן, ולא הוצרך לקרות שם לאסור אלא להתיר השאר לזרים ולהתיר הם עצמן לכהן, משא"כ בבכור שאין צריך להקדישו להתירו ולא להתיר דבר אחר על ידו. והקשה הרשב"א דאם כן מתפיס במעשר בהמה דתנינן לקמן [י"ח ע"ב] שהוא אסור, מפני מה אסור, והלא מעשר בהמה מותר הוא לכל אדם יותר מן החלה והתרומה. ותיריך, דמעשר בהמה שאני שצריך קריאת שם, ולא להתיר את הנדר בקריאתו כחלה וכתרומה, שאין העדר אסור באכילה קודם הפרשת העשירי, אלא מצד עצמו הוא חייב לקרות לו שם, ולאסור העשירי בעצמו שהיה מותר מתחלה

כולל ומכון ראש פינה:

הוא שקורא לו שם, א"כ הרי זה כדבר הנדור. וגם יש ליישב לפי הטעם הראשון שאמרנו דחלת אהרן ותרומתו לאו לקרבן הם אלא נכסי כהן, אבל מעשר בהמה כקרבן הוא ומקרי שפיר דבר הנדור:

והגאון רבינו עקיבא איגר [בתוספותיו על המשניות, פרק ב' אות י"ג] הקשה על תירוץ הרא"ש והתוספות דמקרי דבר האסור ולא הנדור בגלל שהיו אסורים עוד קודם שקרא עליהם שם, דהרי מצאנו אופן שלא יהיו אסורים קודם קריאת השם, דהיינו באופן שלא נגמרה מלאכתו, דקיימא לן דקראת השם חלה ועד אז מותר מן התורה באכילה. ונשאר בצריך עיון.

והרמב"ם [הלכות נדרים פרק א' ה"ט] כתב, זה הכלל כל המשמים דברים המותרים כדברים האסורים, אם אותו דבר האסור יכול לעשותו בנדר הרי אלו אסורים ואם אינו יכול לעשותו בנדר הרי אלו מותרין. ולפי זה כתב [שם הי"א] אבל האומר פירות אלו עלי כחלת אהרן או כתומתו הרי אלו מותרים, שאין שם דרך להביא אלו בנדר ונדבה. ויעיין שם בהשגת הראב"ד שכתב הטעם כדעת הרשב"א.

דף י"ג ע"א

מרבא אני חטאת ואשם שהוא מתפיס בנדר ומוציא אני את הבכור שהוא קדוש מבטן אמו.

כתבו הרא"ש והתוספות דהיינו דאף על פי שהוא מחוייב להביאם צריך להקדישן, ואין קדושה חלה עליהם ממילא. אבל הר"ן [י"ב ע"ב ד"ה מבין] ביאר, דאע"ג דחובה עליו להביאן מקרו דבר הנדור טפי מבכור, לפי שמחמת נדרו הוא בורר בהמה זו שהוא מביא, מה שאין כן בבכור שהוא קדוש ממעי אמו ואין יכול להחליפו באחר.

ולענין הלכה כתב הרמב"ן בהלכותיו דנהי דבעיין הכא לא איפשיטא אי בעיקרו קמתפיס או בהיתרא קמתפיס נקטינן דבהיתרא קא מתפיס, עיי"ש בראיה שהביא על זה.

אבל הרמב"ם [הלכות נדרים פרק א' ה"ט] כתב, היה לפניו בשר קדש, אפילו היה בשר שלמים אחר זריקת דמים שהוא מותר לזרים ואמר הרי הן עלי כבשר זה, הרי אלו אסורין, שלא התפיס אלא בעיקרו שהיה אסור. אבל אם היה בשר בכור, אם לפני זריקת דמים הרי זה אסור, ואם לאחר זריקת דמים הרי זה מותר. והראב"ד השיג עליו שם וכתב וז"ל, אמר אברהם, חיי ראשי אין הדברים הללו מחוורין אצלי ולא נראה דרכם בעיני, דרבי יהודה שהוא מתיר מתפיס בבכור הטעם מפני שאינו קדוש בידי אדם, ואם כן אפילו קודם זריקה, ואי כרבי יעקב הואיל ומצוה להקדישו כנדר הוא אפילו אחר זריקה נמי, דהא מעיקרו מתפיס הוא. עיי"ש בדבריו מה שכתב על זה.

ומאן דאסר בכור נמי מתפיסו בנדר הוא דתניא משום רבי אמרו מניין לנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש.

ומשמע מהגמרא שאף שהבכור כבר קדוש ועומד הוא, מכל מקום יש איזו שהיא חלות מכח דיבורו, דאם לא כן במה מתפיס לשיטה זו. ויש באחרונים שדצו לומר שכאשר מקדישו בפיו חלה קדושה נוספת והוי שתי קדושות, כן רצה לנקוט בקהילות יעקב [סימן י"ב] בדעת המחנה אפרים [הלכות נדרים סימן י'], וצ"ע.

אומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה שלמים שאני אוכל לך אסור.

ולא הזכירה המשנה מתפיס בבדק הבית, ובשו"ע [י"ד סימן ר"ד ס"א וב'] כתב, עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפיס בדבר הנדור, כגון שאומר: ככר זה עלי כקרבן, או שאמר: יאסר עלי ככר זה, או שאמר: ככר זה עלי איסור. וכן אם אסר עליו ככר אחד שתלאו בדבר הנדור, ואמר על אחר: יהא כזה, אסור; ואפילו עד מאה, כולם אסורים. או שנדר על יום אחד להתענות בו, או שלא לאכול בו בשר, ואמר על יום אחר: יהא כזה, אסור. לאו דוקא מתפיס בקרבן, אלא ה"ה בכל דבר הקדוש בקדושת הפה וכו'. הרי דנקט כל שקדוש בקדושת פה, ולכאורה קדושת בדק הבית בכלל.

דף י"ג ע"ב

לא קשיא הא דאמר הא קרבן והא דאמר הקרבן מאי טעמא חיי קרבן קאמר.

ובקרבן נתנאל [אות ט'] על הרא"ש כתב דלאו דוקא בחיי קרבן, דלא שייך בזה לשון חיים, אלא הכונה שנשבע בקרבן.

חומר בנדרים שהנדרים חלין על המצוה כברשות מה שאין כן בשבועות.

כתבו הראשונים דהיינו כשנדר לבטל את המצוה, דאמר קונם מצה בליל פסח עלי, דבנדר חל ובשבועה לא, והטעם, כתב הר"ן [לקמן ט"ז ע"ב] דהמיעוט שלא חל איסור לא יחל על חפצי שמים, סברא הוא דלא קאי אשבועה אלא על נדר, דנדר בדין הוא שיחול על דבר מצוה לפי שהוא אוסר על עצמו הנאת סוכה שלשון נדר כך הוא ואין מאכילין את האדם דבר האסור לו, אבל לשון שבועה היינו שלא אשב בסוכה ולא כל הימנו להפקיע עצמו ממצות סוכה שהוא מצווה בה. וכעין זה כתב בריטב"א, דמצוות חיוב גברא ושבועות איסור גברא, ולכן לא חל עליו העויל והוא מושבע מסיני וחייב עצמו לעשות, אבל קונם הוא איסור חפצא וקיום המצוה חיוב גברא, ואין מאכילים לאדם דבר האסור לו. ומהאי טעמא כתב הריטב"א חל קונם על מצות לא תעשה או על שבועה לקיים, שאם נשבע שלא יאכל ככר זו ואחר כך אסרה בקונם אסור לאכלה, ואין איסור שבועה חל על איסור קונם, שאם נשבע שלא יאכלנה אחרי שאסרה בקונם, לא חל, שאין השבועה חלה על מה שנאסר באיסור גברא או חפצא, והביא לזה ראיה מן הירושלמי.

וכתב הריטב"א הכלל בזה, שיש אופנים שחלה השבועה, כגון בכולל, ודוקא כנשבע להדיא לבטל המצוה לא חל כנ"ל, ומיהו אף שלא חלה שבועתו מכל מקום לוקה משום שבועת שוא. אמנם דעת בעל המאור בשבועות [י"ב ע"ב מדפי הרי"ף] דאף בכולל לא חלה שבועה על מצוה.

וכתב הריטב"א דמה שאמרנו דשבועה חלה בביטול מצוה בכולל, הוא דוקא כנשבע לבטל מצות עשה, דכשמקיים שבועתו הרי הוא בשב ואל תעשה, וזה עדיף מלבטל שבועתו בידים בקום ועשה. אבל אם נשבע לבטל לא תעשה, אפילו בכולל, כגון שנשבע לאכול נבילות ושחוטות, לא חלה השבועה שיאכל נבילה, דלא אמרין דלידחי לא תעשה של תורה, ומוטב שישב ולא יקיים שבועתו.

ולהלכה כתב בשו"ע [יורה דעה סימן רט"ז ס"א] נדרים חלים על דבר מצוה. כיצד, אמר: קונם סוכה שאני יושב, לולב אני נוטל, אסור לישיב בסוכה וליטול לולב: הגה - ויש אומרים שמלקין אותו על שנדר לבטל המצוה, ומתירין לו נדרו ומקיים המצוה (מרדכי ריש שבועות שתיים בשם ר"ח) ויש אומרים דאין מלקות בנדר שוא, רק גבי שבועת שוא (מרדכי מצא בשם ראבי"ה ור"ן ורא"ש בנדרים ועב"י סימן רל"ו), וכן עיקר:

ועוד פסק שם [ס"ה] הא נדרים חלים על דבר מצוה, דוקא במצות עשה בין שיש בה עשה גרידא בין שיש עשה בקיומה ולא תעשה בביטולה, ואין הפרש בזה בין איסור הבא מאילו לאיסור הבא ע"י עצמו; אבל על מצות לא תעשה דעלמא, אינו חל בין בביטולו בין בקיומו. כיצד, הרי שאמר אכילת נבלה עלי, אין הנדר חל עליו; והוא הדין לאיסור הבא ע"י עצמו, כגון שאמר: שבועה שלא אוכל ככר זה, וחזר ואמר: ככר זה עלי, אינו חייב אלא אחת דהיינו משום כל יחל דשבועה; וכן אם אמר: שבועה שלא אשתה וחזר ואמר הריני נזיר, ושתה, אינו חייב אלא אחת דהיינו כל יחל דשבועה; אבל דנזירות לא, אא"כ נשאל על השבועה שאז חל הנזירות עליו. והנדר חל על מי שנשבע שישן או שישתה, ואע"פ שיש בביטולו לא תעשה: [ושם בסעיף ו'] וי"א שאם נדר מדברים האסורים, כגון נבלות וטריפות, חל הנדר ואם אוכל מהם עובר בלא יחל; אבל אם התפיס בהם דבר אחר, אינו נתפס, שאין דעתו אלא בעיקר האיסור דהוי ליה מתפיס בדבר האסור; אבל דבר שאסור מדרבנן, ואסרו עליו בלשון נדר והתפיס בו דבר אחר, נתפס בנדר ואסור: הגה - הנודר או הנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח, אין מצה עשירה בכלל; אבל אם נדר שלא לאכול מצה כל השנה, אפשר דמצה עשירה בכלל (ריב"ש מביאו ב"י ס"ס רל"ו):

וכתב הריטב"א שקבלנו מרבתינו שאפילו במצוות של דבריהם אין השבועה חלה, וצריך לומר שהוא מטעם דסבירא להו דכל מצוות דרבנן הרי יסודם ממצוה דאורייתא דלא תסור. אבל דעת ראשונים אחרים [הובאו בטור יו"ד סימן רל"ט] דחלה שבועתו, דז"ל, הנשבע על דבר מצוה דרבנן כגון

שלא להדליק נר של חנוכה או שלא לקרא המגילה כתב א"א הרא"ש ז"ל שהשבועה חלה וצריך לקיימה או אם נשבע עליה לקיימה שם שבועה היא וחייב עליה אם מבטלה.

וכן פסק בשו"ע שם [סעיף ו'] הנשבע על דבר מצוה דרבנן, כגון שלא להדליק נר של חנוכה או שלא לקרוא המגילה, השבועה חלה. וכן אם נשבע לקיים מצוה דרבנן, חייב משום שבועה אם מבטלה. והוא הדין לדבר שהוא מדרש חכמים שאינו מפורש בתורה. במה דברים אמורים, בנשבע שלא לעשות מצוה דרבנן, או לעשות, אבל אם נשבע לעבור על מצות לא תעשה, אפילו היא דרבנן, לא חלה עליו שבועה.

ולהלכה כתב הש"ך שם [ס"ק כ'] וז"ל, ולענין דינא בתשובת נ' חביב שם האריך וכן בתשובת מבי"ט ח"ב סימן נ"א, ומהרש"ל והב"ח פסקו דבנשבע לעבור עבירה דרבנן דאף על גב דז"א דהשבועה חלה לענין קרבן ומלקות, מכל מקום כופין אותו שישאל על שבועתו ולא יעבור, וכ"כ העטרת זהב. ומשמע דאפילו נשבע בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים לא יעבור אלא יתיר שבועתו. ועמ"ש מהרש"ל על דברי הטור בשם הרא"ש ז"ל, ואין שאר רבותינו מסכימים לזה אלא כופין אותו שישאל על נדרו וכן עיקר, עכ"ל, ומביאו הב"ח במסקנתו. נראה מבואר דאפילו בנשבע לבטל מצוה דרבנן כופין אותו. ואע"פ שלא ידעתי מאן רבותינו, גם מפשט דברי כל הפוסקים וכן לעיל סימן רט"ז לא נראה כן, מ"מ יש להחמיר. ועי"ל דהא לא מיירי אלא מעיקר הדין אבל ודאי דראוי לכופו שישאל על נדרו:

באומר יאסר פי לדיבורי ידי למעשיהם רגלי להילוכן.

דעת הר"ן והרשב"א דלמסקנא אין צריך שיפרש ויאמר פי לדיבורי, דהוא נעשה כאומר דהא אמר קונם פי מדבר משמע דקונם קאי אדבור ומשמע נמי דקאי אפה, הילכך כיון דסתם נדרים להחמיר אמרין דאפה קאי ופיו דבר שיש בו ממש הוא. וכן כתב הרשב"א, יש מי שפירש דלאו למימרא שלא יאסר עד דאמר בהדיא יאסר פי לדיבורי, אלא נעשה כמ"ד יאסר פי לדיבורי קאמר, דכיון דקאמר קונם פי מדבר עמך ולא קאמר קונם שאני מדבר עמך, שמע מיניה שהפה אסור לדיבורו בקונם יהא פי למה שאני מדבר עמך. ונ"ל דטעמיה דמלתא משום דכיון דקאמר קונם פי מדבר עמך, ואפשר דקונם קאי אפי ואפשר נמי דלא קאי אפי אלא אמדבר, מסתמא מפרשין ליה דקאי אפה, וה"ק קונם יהא פי לדיבורי עמך, ומשום דסתם נדרים להחמיר.

וכתב הר"ן דבהוה אמינא שלא אמר יאסר פי לדיבורי היה יכול לתרץ מצי לשנויי ליה דאפילו אי קאי קונם אדבור אפ"ה אסור מדרבנן שהנדרים חלין מדרבנן אפילו על דבר שאין בו ממש. אמנם הרשב"א חולק על זה, וכתב דלא מצינו לא יחל מדרבנן על חבירו, רק על עצמו. וז"ל, ועוד נ"ל דליכא בל יחל דרבנן בדבר שאין בו ממש ושלא בא לעולם אלא במה שאוסר על עצמו, אבל לאסור על אחרים ואפילו בקונם ליכא איסורא כלל ואפילו מדרבנן, והכא בשאוסר דבורו ומעשה

ידידו על חברו היא הלכך לא חייל, ובפרקין דלקמן [י"ד ע"ב]
בקונם שאני ישן שאוסר על עצמו משום הכי מוקמינן לה
בבל יחל דרבנן.

**ואלו מותרין חולין שאוכל לך כבשר חזיר כעבודת כוכבים
כעורות לבובין כנבילות וטריפות.**

כתב הריטב"א דבכל אלו לא מהני כלל אפילו לא מדין
ידות, דאף על פי שאם היה אומר דבר זה אסור עלי היה חל
מדין ידות, כאן כשפירש דיהיה כחזיר הפסיד דבורו הראשון.
והטעם שאי אפשר באמת להתפס בהם, כתב הריטב"א שהוא
משום שכולם איסור גברא, שהאדם הוא שאסור לאוכלם,
ואין איסור בגופה של הנבילה יותר מהיתר דעלמא, והוי
כאומר ככז זה אסור כבשר חולין שלא אמר כלום.

וכתב הריטב"א, דאמר הרא"ה דדוקא נדרים אי אפשר
להתפס בדבר האסור שהוא איסור גברא, אבל שבועות
שהתפסם ותלה איסורם באיסור חפצא הוי שבועה, דאינו
מדבר בגוף הכז ואינו מושה אותו לקרבן, אלא אומר שלא
יאכלנו כמו שאינו אוכל הקרבן.

האומר לאשתו הרי את עלי כאימא.

כתב הר"ן בשם הרשב"א, וכן כתב הריטב"א, האי דנקיט
הרי את עלי כאימא ה"ה נמי במתפס בשאר אסורי הנאה
כעבודת כוכבים וערלה וכלאי הכרם אלא האי דנקט כאימא
אשמעינן שני דברים, חדא דאף על גב דמתפס בדבר האסור,
ולא חל, מכל מקום מדרבנן בעם הארץ צריך פתח, ולא עוד
אלא שצריך שיהא פתח ממקום אחר, אבל אין פותחין לו
בכבוד אמו כלומר אילו היית יודע שלא יהא כבוד לאמך בכך
לא היית נודר.

פותחין לו פתח ממקום אחר שלא יקל ראשו לכך.

וכתב הר"ן שהוא דדוקא במדיר אשתו ומתפס בדבר האסור
צריך פתח מפני שדרכו לאסור את אשתו מתוך הקפדה, ואי
שרית ליה בלא פתח כי מתפס בדבר האסור אתי למישרי
נמי אפילו מתפס בדבר הנדור, אבל שאר נדרים מתוך שאין
מצויין כל כך לא גזרו בהן ואין צריכין שאלה. אבל הרא"ה ש
כתב בפירושו דהחמירו כדי שלא יקל ראשו לכך ולא ירגיל
לאסור את אשתו עליו, משמע שעיקר הטעם הוא משום
שלא ירגיל לאסור את אשתו, ולא שמא יבא לעשות כן באופן
של נדר דאורייתא. והנמוקי יוסף כתב טעם נוסף דהחמירו
עליו, דלפעמים נודר כראוי ואיתי למנהג קולא מחמת חביבות
אשתו, וידמה מילתא למילתא.

מכל מקום צד השוה שבהם שהוא רק במדיר את אשתו
כהנ"ל, אבל אם התפס פירות כבשר חזיר משמע שאין צריך
התרה. וכן כתב הריטב"א דדוקא באשתו אמרו כן משום
שלום ביתו, אבל בשאר הדברים שברישא שהם בינו לחבירו
לא גזרו בהם חכמים כנ"ל. אבל הרמב"ם [הלכות נדרים פרק ב'
הי"ג] כתב, וכן האומר לאשתו הרי את עלי כאמי, או האומר

פירות אלו עלי כבשר חזיר שאין כאן נדר כמו שבארנו, אם
היה האומר תלמיד חכם אינו צריך שאלה לחכם, ואם היה
עם הארץ צריך שאלה לחכם, ומראין בעיניו שאשתו אסורה
ושאותן הפירות אסורין ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין
לו נדרו כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. הרי שלדעתו הוא
חומרא מחמת נדרים, ונוהג בכל דבר.

דף י"ד ע"א

אמר קרא איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור.

וכתב הרא"ה [סימן א'], וכן אם נדר עליו כזו כח אחד בדבר
הנדור וחזר ואמר על כזו אחר זה כזה וכן עד מאה כולן
אסורין, דמתפס בנדר כמוציא נדר מפיו דמי, כדתנן בנזיר
[כ' ע"ב] מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ושמע
חבירו ואמר ואני כולן אסורין ואמרין נמי לעיל בפרק קמא
[י"א ע"ב] בעי רמי בר חמא הרי עלי כבשר זבחי שלמים לאחר
זריקת דמים מהו כגון דמחית בשר זבחי שלמים לאחר זריקת
דמים ומחית דהיתירא גביה ואמר זה כזה בעיקרא קא מתפס
או בדהשתא קא מתפס, אלמא מתפס בנדר כנדר דמי. ועוד
תניא איזהו איסור האמור בתורה אמר הריני שלא אוכל בשר
ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו רבו כיום
שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראיתי ירושלים בחורבנה
ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום והוא הדין נמי אם
אומר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אביו ולא הזכיר אכילת
בשר ושתיית יין.

וכל זה לענין התפסה בנדר, אבל אם נשבע על הדבר שלא
יאכלנו ואמר על כזו אחר הרי זה כזה אינו נאסר, דאמרין
בפרק שלישי [כ' ע"א] מתפס בשבועה אביי אמר כמוציא
שבועה מפיו דמי ורבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי.
וכתב הרא"ה שדטעם החילוק הוא דהנדר חל על החפץ שאסר
החפץ עליו בנדר וכי מתפס חפץ בחפץ חל הנדר כאילו
התפסו בקרבן, אבל בשבועה הוא אוסר עצמו מן החפץ אבל
גוף החפץ אין עליו נדר וקדושה, הלכך אי אמר זה כזה לא
אמר כלום. וכן נמי אם אמר שלא אוכל בשר כיום שמת בו
אביו והוא היה מושבע על אותו היום לא אמר כלום דהא
באותו יום מתפס ואותו יום ליכא בגופיה נדר ולא מידי.

ובאמת בענין זה מצינו פלוגתא דקמאי, והרמב"ן בהלכותיו
[ריש פרקין] האריך בזה, וכתב מהראיות הנ"ל דאע"ג דסבר רבא
דמתפס בשבועה לא הוי שבועה, מכל מקום בנדר מודה,
ושכן דעת הר"ף בשבועות. וכתב הרמב"ן דאע"ג דיש מקצת
רבוותא דסבירא להו דכי היכי דלא מיתפס שבועה בשבועה
הרי נמי לא מתפס נדר בנדר, והרמב"ן בשבועות [כ' ע"ב] כתב
דכן דעת רש"י, מכל מקום נראה כדעת הר"ף הנ"ל, והביא
עוד ראיות לזה שם.

והביא עוד שם עוד שיטת ראשונים דסבירא להו להיפך,
דאף מתפס בשבועה חלה עליו שבועה, ומה שפטרו רבא
ואמר דלא חל, היינו דבכהאי גוונא ליכא קרבן שבועה, אבל

מלקות איכא. והרמב"ן האריך שם להשיג על דעה זו, שהיא דעת הראב"ד בהשגותיו על הרי"ף בשבועות.

ועוד הביא הרמב"ן שם שיטה דסבירא לה דאה"נ, המתפס בשבועה לא הוי כמוציא שבועה מפיו, אבל מכל מקום איסורא איכא. וכתב הרמב"ן דלא מסתבר הכי, דמלישנא דגמרא משמע דלמאן דאמר שלא חל לא חל כלל, וכיון שכן אין לנו לחדש חומרות מדעתינו.

והריטב"א שם האריך בזה, ודעתו דלרבא דקיימא לן כוותיה כשם שאין התפסה בשבועה כך אין התפסה בנדר, והאריך לדחות את ראיות הרמב"ן וקושיותיו. וכתב דמדברי הרמב"ן נראה דלרבא לא חלה שבועה כלל ומותר, ואפילו משום ידות אינו מתחייב, דכיון שלא הוציא שבועה מפיו הוי כאילו לא אמר כלום.

ושיטת הריטב"א דפלוגתא דאביי ורבא היא במתפס, בין בשבועה ובין בנדר, האם הוי כמוציא נדר או שבועה מפיו, או דחל מדין ידות, והנפקא מינה, דאם התפס הרבה ככרות זו בזו, לדעת אביי דהוי כמוציא שבועה או נדר מפיו הוי כאילו נדר או נשבע על כל אחת, ואם התרו בו לוקה על כל אחת. אבל לרבא דינו כידות, ולא הוי כנשבע ממש, וחייב רק משום ידות, ואין שלישי תופס בו כלל, אלא אם כן היה בתוך כדי דיבור דאז הוי כמוציא שבועה מפיו ולא כדין מתפס, וכתב דכן דעת הרא"ה.

וסיים הריטב"א וכתב, וצריך את למידע, דאביי דאית ליה מתפס בנדר ובשבועה, דוקא כשהיה ככר אסור או מושבע עליו קודם ואמר על אחר שיהיה כמוהו, אבל אם לא היה עליו דבר נדור או מושבע, אף על פי שאמר יהא ככר זה מותפס בנדר או שבועה לא אמר כלום שהרי לא היה עליו נדר ושבועה מעולם, ושלא כדעת רבים.

והרמב"ם [הלכות נדרים פרק ג' ה"ד וה"ו] כתב, וכן האומר הבשר הזה עלי אסור וחזר ואמר אפילו אחר כמה ימים והפת הזאת כבשר הזה הרי הפת נתפשה ונאסרה, חזר ואמר ודבש זה כפת הזאת ויין זה כדבש זה אפילו הן מאה כולן אסורין: הרי שמת אביו או רבו היום ונדר שיצום אותו היום וצם ולאחר שנים אמר הרי יום זה עלי כיום שמת בו אביו או רבו הרי זה אסור לאכול בו כלום שהרי התפס יום זה ואסרו כיום האסור לו וכן כל כיוצא באלו.

דף י"ד ע"ב

תניא הנודר בתורה לא אמר כלום במה שכתוב בה דבריו קיימין בה ובמה שכתוב בה דבריו קיימין.

כתב הר"ן דמה שאמר הנודר בתורה היינו שנשבע בתורה דקרי ליה תנא לנשבע נודר וכדכתיבנא לעיל, ומיירי שהיתה תורה מונחת לפניו ואמר בזו התורה שלא אעשה או שאעשה דבר פלוני לא אמר כלום דדעתיה אגוילין כדאמרין בסמוך.

וכתב הרשב"א [ד"ה תניא], יש מפרשים בנשבע בתורה שלא אוכל או שלא אעשה כך לא אמר כלום, כדמפרש ואזיל דדעתיה אגוילי ולא אהזכרות שבה, אבל בנשבע במה שכתוב בתורה הרי זה אסור דדעתיה אהזכרות שבה, ומה שאמרו דעתיה אהזכרות שבה מסייע לפירוש זה. אבל הראב"ד פירש הנודר נודר ממש, כלומר שאמר ככר זה עלי במה שכתוב בתורה לא אמר כלום שאין זה מתפס אלא בגוילין, אבל אמר במה שכתוב בה כלומר ככר זה עלי במה שכתוב בה הרי זה אסור כמתפס בדבר הנדור, משום דדעתו על ההזכרות וההזכרות כדבר הנדור הוא, שעל ידי הכתיבה והכונה לשם קדושה הם קדושות, וכ"ש אם אמר במה שכתוב שהיא התפסה, ואע"ג דמחתה אארעא, כ"כ הראב"ד.

וכתב הריטב"א דכל מה שדנים כאן בנשבע בתורה היינו שלא אמר שבועה בתורה, אלא אמר לשון בזאת התורה שאוכל. אבל אמר שבועה בתורה חלה שבועתו, דכוונתו לשמות שבה. וכן אם אמר במה שכתוב בה שאוכל, הוי כנשבע בשם הואיל ויש בה כמה אזכרות.

וכתב הרשב"א, דיש להקשות לדעת הראב"ד הנ"ל אמאי נקט הזכרות, אפילו שאר הכתובים נמי קדושים ע"י כונת הכתיבה לשם כתבי הקדש, וליהוי כדבר הנדור. ויש לומר דלאו דוקא הזכרות אלא הוא הדין לכל הכתוב בה, ודבר הקדוש בה יותר נקט, שאפילו נדר בספר תורה שנמחק ולא נשתייר בו הזכרה אם אמר במה שכתוב בה נראה ודאי דאסור, מדלא חלק בין שכתוב בה הזכרות ובין שאין כתוב בה, ולפי זה לא שנא נודר בתורה ולא שנא נודר בשאר ספרי הקדש דדעתיה אהזכרות שבהם, א"נ על שאר דברי קדושה הכתובים בה.

והרמב"ן והרשב"א הנ"ל הביאו ירושלמי דהטעם דבאומר במה שכתוב בה יש דעה שחל האיסור, היינו דאמרין דכוונתו לנדור בקרבנות הכתובים בה דהוי דבר הנדור. ולפי זה מדובר דוקא בנודר בתורה ממש שכתוב בה קרבן, אבל נודר בשאר ספרי הקדש שאין כתוב בהם קרבן ודברים הנדרין ונדבין לא.

ובסוגיין אמרינן דהיכא דנתכוין לאזכרות חל האיסור, וחזינן דהירושלמי נקט דכשכוונתו לאזכרות לא חל הנדר, וכתב הקרן אורה בסוגיין דלירושלמי אזכרות לא הווי דבר הנדור ולכן לא יועיל התפסה בהם, דלירושלמי מדובר בנודר בתורה ולא בנשבע, ולבבלי אזכרות הווי דבר הנדור.

והרמב"ם [הלכות שבועות פרק י"ב ה"ג] כתב, מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בהן אע"פ שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב מכתבי הקדש אע"פ שאין כוונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה ואע"פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהן ומלמדין את העם שלא ינהגו קלות ראש בכך ומראין בעיניהם שזו שבועה ופותחין להם פתח ומתירין להם. הרי דלדעתו לא מועיל שבועה בשאר כתבי הקודש,

וכתב הר"ן דהרמב"ם הביא דין זה בנשבע ובנודר, שסובר הרב ז"ל דסוגיין בנשבע עסקינן מדאמרינן דעתיה אהזכרות שבה, ובירושלמי עסקינן במתפס בנדר, ושניהם אמת, לכן פסק כשניהם להלכה.

מחמת על ארעא דעתיה אגילי נקט לה בידיה דעתיה על האזכרות שבה.

משמע שאין קדושה בגוילים. והקשה הרשב"א, שהרי הגוילין קדושים מחמת כונת הכתיבה לשם קדושת כתבי הקדש, כדאיתא במסכת שבת בפרק כל כתבי הקדש [ק"ז ע"א] דאיבעיא להו התם הגליונין אם מצילין אותן מפני הדליקה אם לאו, ואע"ג דלא איפשיטא התם הכא אזלינן בהו לחומרא בספק של תורה שמטילין אותן לחומרא. וכתב הרשב"א דיש לומר דכיון שאמר בתורה דעתיה אגילין שהתורה כתובה בהם ולא אגליונין, שאין הגליון קרי תורה אלא הגוילין על שם שהתורה כתובה בהם, וגוילין לכולי עלמא אינן קדושים אלא מחמת הכתיבה שבהם, וכל שנמחקו פרחו קדושה מהם כדאיתא התם, וא"כ לא הוי מתפס בדבר הנדור:

קונם שאיני ישן.

לדעת הר"ן והרשב"א הגירסא הנכונה שאני ישן, וכתב הריטב"א שאם אמר שאיני ישן, לא חל כלום אפילו לענין בל יחל דרבנן, ואף דבסמוך אמרינן דאיכא בל יחל דרבנן אף בדבר שאין בו ממש, מכל מקום כאן שאמר שאיני אוכל הרי הוא יד לנדר, דהרי נדר שאמרו בלשון שבועה אינו אלא יד לנדר כמו שהבאנו לעיל מן הר"ן, והוי לשון גרוע טפי, ולכן אין בו אפילו בל יחל מדרבנן.

ופסק בשו"ע [יורה דעה סימן ר"ג, סעיף א'], נדרים אין חלין על דבר שאין בו ממש. כיצד, אמר: קונם שאני מדבר עמך, שאני עושה לך, שאני מהלך לך, שאני ישן עמך אינו נדר; וכן אם אמר: דיבורי ועשייתי והליכתי אסורים עליך ושינה אסורה עלי, אינו נדר; ומיהו מדרבנן צריך שאלה (פי' לשאול על נדרו ולמצוא פתח להתירו). לפיכך ראובן האוסר עליו שמיעת תפלת שמעון, צריך שאלה מדרבנן; אבל אם אמר: קונם פי מדבר עמך, קונם ידי עושות לך, קונם רגלי מהלכות לך, קונם עיני בשינה, הוי נדר גמור מן התורה. וכל שכן אם אמר: יאסר עליך פי לדבורי וידי לעשייתי ורגלי להילוכי: הגה. האומר דבור פי עליך או נטילת אבן עלי, י"א דהוי נדר הואיל והזכיר הפה והאבן (תא"ו נ"ד וכן משמע בר"ן בשם התוס' שבב"ס ס"ס רל"ט):

קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אמר רב אל ישן היום שמא ישן למחר ורב נחמן אמר ישן היום ולא חיישינן שמא ישן למחר.

וכתבו הראשונים דהלכה כרב יהודה, וכן פסק בסעיף ג', אמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר, לא יישן היום שמא ישכח וישן למחר. אבל אם אמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום, יכול לישן היום ולא חיישינן שמא למחר ישכח נדרו וישן.

אמנם עיין שם בחידושי רבי עקיבא איגר שכתב לחלק בין אם אמר קונם עיני בשינה לבין אם אמר קונם שאני ישן היום אם אישן למחר, דבלשון זו הוי נדר רק מדרבנן, ואפשר דבזה לא גזרו שלא ישן היום, ואינו דומה לקונם עיני בשינה דבכהאי גוונא הוי נדר מדאורייתא ולכן אסור לו לישן היום.

דף ט"ו ע"א

מלקין אותו וישן מיד.

דהיינו דמלקין אותו משום שבועת שוא, ואם רוצה יכול לישון מיד שלא חלה השבועה כלל לאסרו.

ובענין שבועת שוא כתב הרמב"ם [הלכות שבועות פרק א' ה"ד-ז', וכן עיין בריטב"א כאן שכתב כעין זה], [ד] שבועת שוא נחלקת לארבע מחלוקות. האחת שנשבע על דבר הידוע שאין כן, כיצד כגון שנשבע על האיש שהוא אשה ועל האשה שהוא איש ועל עמוד של שיש שהוא של זהב וכן כל כיוצא בזה. [ה] השניה שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם שהוא כן, כגון שנשבע על השמים שהוא שמים ועל האבן זו שהיא אבן ועל השנים שהם שנים וכן כל כיוצא בזה שזה הדבר אין בו ספק לאדם שלם כדי לצדק הדבר בשבועה: [ו] שלישית שנשבע לבטל את המצוה, כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית שלא ילבש תפילין ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות ולא יאכל מצה בלילי הפסח או שיתענה בשבתות ובימים טובים וכן כל כיוצא בזה: [ז] רביעית שנשבע על דבר שאין כח בו לעשות. כיצד כגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה ויום רצופים או שלא יטעום כלום שבעה ימים רצופים וכן כל כיוצא בזה כל הנשבע שבועת שוא מארבע שבועות אלו עובר בלא תעשה שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. ואם היה מזיד לוקה ואם היה שוגג פטור מכלום:

אמנם מה שכתב הרמב"ם ששבועה שלא אוכל שבעה ימים היא שבועת שוא הואיל ואינו יכול לעמוד בה, נחלק עליו הר"ן בשבועות בטעם הדבר, דלדעתו הוי שבועת שוא דהוי כנשבע להמית את עצמו דהוא שבועת דשוא כנשבע לבטל את המצוה, עיי"ש.

ומי איכא בל יחל מדרבנן אין והתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה יכול להתיר בפניהם משום שנאמר בל יחל דברו.

כתב הרא"ש [סימן ד', וגם הר"ן הביאו לקמן פ"א ע"ב ד"ה משום], מכאן היה אומר ה"ר יהודה הכהן ז"ל אם אדם נהג שלא לאכול בשר או שלא לשתות יין בזמן מיוחד ושוב רצה לשתות יין או לאכול בשר באותו הזמן צריך התרה ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כך לשם נדר.

וכן פסק בשו"ע [יורה דעה סימן ר"ד ס"א], דברים המותרים והיודעים בהם מותרים נהגו בהם איסור, הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם להם; הלכך מי שרגיל להתענות

תעניות שלפני ראש השנה ושבין ראש השנה ליום כיפורים, ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשנות יין מר"ח אב או מ"ז בתמוז ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא, צריך ג' שיתירו לו. אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם, ונהג כן אפילו פעם אחת, צריך התרה ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כן לשם נדר. לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים, לסייג ופרישות, יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה, ולא לעולם. אבל הנוהגים איסור בדברים המותרים מחמת שסוברים שהם אסורים, לא הוי כאילו קבלום בנדר. ויש מי שאומר שאם טועה ונהג איסור בדבר המותר, נשאל ומתירים לו בשלשה כעין התרת נדרים; ואם יודע שהוא מותר ונהג בו איסור, אין מתירין לו אפילו כעין התרת נדרים, דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם (והמנהג כסברא הראשונה):

דף י"ז ע"א

יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת:

מה שפירשה המשנה בעצמה דיש נדר בתוך נדר היינו שחייב על כל אחת ואחת, נחלקו הראשונים, דלדעת הריטב"א דבאופן הנ"ל חלה נזירות על נזירות, ואם יאכל יתחייב שתיים על אכילתו, ונזירות לאו דוקא, אלא אף אם יאמר קונם ככר זו וחזר ואמר קונם ככר זו ואכלה יתחייב שתיים, מה שאין כן בשבועה שאינה חלה על שבועה ואם אמר שבועה שלא אוכל ככר זו וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו ואכלה חייב רק אחת. והקושי בפירוש זה הוא דאמאי נקטה המשנה הדוגמא בנזירות מאחר שהתחילה בלשון נדר והיתה יכולה לפרש כן אף בנדר. והריטב"א תירץ קושיא זו דנקט נזירות כי בשאר נדרים לא מתני ליה הלשון שפיר, או מפני שעיקר הדין כתוב בנזירות, דכתיב נזיר להזיר, ומשם ילפינן לכל הנדרים, לכך נקט הדוגמא דוקא בנזירות. והחילוק בין שבועה לנדר היא דהשבועה איסור גברא, ולכך לא חלה, מה שאין כן הנדרים איסור חפצא, והיא גזירת הכתוב דאיסור חפצא יחול על איסור חפצא.

ולפי שהכל תלוי בזה שאיסור חפצא חל על איסור חפצא, נמצא שאם נדר אדם מן הנבילה, אם אכלה יתחייב שתיים, דאיסור חפצא חל על איסור חפצא. אמנם דעת הרא"ש לעיל [ח' ע"א ד"ה אלא] דאף בזה אמרינן דאין איסור חל על איסור ולא יחול איסור הנדר.

והריטב"א עצמו הביא שיטה אחרת [והיא בתוספות כאן ובשיטה מקובצת] דדין זה הוא באמת רק בנזירות, ולא בשאר נדרים, דגם הם לא חלים נדר על נדר כמו ששבועה לא חלה על

שבועה. וסברתם דאין נדר חל על נדר דתרווייהו מין אחד הם, וכמו שבועות, ורק בנזירות ילפינן מקרא דחלים זה על זה, ולא ילפינן מנייהו דנזירות חידוש היא ולא ילפינן מינה לנדרים בעלמא. והריטב"א האריך לדחות שיטה זו.

מיהו כתב הריטב"א דאף לשיטתו דאין חילוק בין נדר לנדר, מיהו עיקר הענין כדביארנו לעיל דגזירת הכתוב היתה דאיסור חפצא יחול על איסור חפצא, מה שאין כן באיסור גברא, ולכן אי משכחת לה נדר שהוא איסור גברא, גם הוא לא יחול נדר על נדר, ולכן בנדר הקדש שהם איסור גברא לא יחולו זה על זה.

מיהו דעת הר"ן [לקמן י"ח ע"א ד"ה הלך] דכי היכי דאין שבועה חלה על שבועה לחייבו שתיים כך אין נדר חל על נדר, ואם אמר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה אינו חייב אלא אחת, דכי תנא יש נדר בתוך נדר דוקא למנות שתי נזירות הוא דאמרינן כנ"ל. והוסיף הר"ן דמיהו להא מילתא עדיפי נדרים מבשבועות, שהנדרים חלין על השבועות ואין השבועות חלות על הנדרים. כיצד נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסרו עליו בקונם אסור לאכלו, דכי היכי דנדר חל על דבר מצוה חייל נמי אשבועה, שמצוה ושבועות שתייהן איסור גברא הן וחייל עלייהו איסור חפצא דנדרים לבטלן בשב ואל תעשה.

וכתב הר"ן עוד, דאפשר ג"כ שכשם שהנדר חל על השבועה לבטלה כך הוא חל לקיימה, שהנשבע שלא יאכל ככר זו וחזר ואסרו עליו בקונם ואכלו חייב שתיים, וכן הוא הסברא, דאם לבטל הן חלין לקיים לא כל שכן, ומההוא טעמא דכיון דשבועות ליתנהו אלא איסור גברא כי אמר קונם מיתוסף ביה איסור חפצא. אבל אין השבועות חלות על הנדרים לא לבטל ולא לקיים, שאם אסר על עצמו ככר וחזר ונשבע עליו שיאכלנו פשיטא שאינו רשאי לאכלו. וכן נמי נשבע עליו שלא יאכלנו אינו עובר אלא משום בל יחל. וכתב הר"ן דליכא למימר דכי היכי דאיסור חפצא דנדרים חייל אאיסור גברא דשבועות ה"נ איסור גברא דשבועות ליחול אאיסור חפצא דנדרים, דבנדרים כי היכי דאית בהו איסור חפצא איסור גברא נמי אית בהו, שהרי מכיון שנאסר עליו קאי עליה בלא יחל דברו, והאי לאו איסור גברא הוא ככל לא תעשה שבתורה, הלכך אין מקום לשבועה שתחול על הנדרים.

ולשיטת הר"ן פירוש המשנה דיש נזירות בתוך נזירות, היינו שאם נזר פעמיים מתחייב לשמור שתי נזירות בזו אחר זו, אבל לא שיתחייב שתיים אם שתה יין כשיטת הריטב"א הנ"ל. ומה שנקטה המשנה יש נדר בתוך נדר, אף על פי שהוא חל רק אחר כך, לפי שהנזירות שניה היא חלה בתוך זמן הראשונה אלא שאי אפשר לו שימנה אותה עד שימנה את הראשונה, דאי אפשר לומר דלא חיילא בשעת נדרו, דאם כן איך תחול לאחר מכן, והרי אינו נודר באותו זמן וכיון דלא חיילא השתא לא חיילא נמי בתר זימנא. אלא ודאי מהשתא הוא דחיילא ומש"ה קתני יש נדר בתוך נדר.

והרמב"ם [פרק ג' מהלכות נדרים ה"ב] כתב, כיצד יחול נדר על נדר, האומר הרי עלי קרבן אם אכלתי ככר זו הרי עלי קרבן אם אוכלנה ואכלה חייב על כל אחת ואחת וכן כל כיוצא בזה. ועיין בלחם משנה שכתב שדעת הרמב"ם כדעת הר"ן הנ"ל שאין נדר חל על נדר כיון שאין איסור חל על איסור, ולכן נקט אופן זה של נדרי הקדש דהוי כמתחייב להביא שני קרבנות ואין בזה איסור חל על איסור.

ואין שבועה בתוך שבועה.

כתב הרמב"ן בשבועות דהטעם שאין שבועה חלה על שבועה היא דלאו דלא יחל דברו נתמעט מחפצי שמים, וממילא לא חל לא על נשבע לקיים או לבטל חפצי שמים, ולא על שבועה קודמת דגם כן הוא בכלל זה.

והר"ן [ד"ה שבועה] כתב, בשבועות לא משכחת תרי חיובי לא ללקות שנים באכילה אחת, דמכיון שאמר שבועה שלא אוכל ככר זה הוה ליה מושבע ועומד ותו לא חיילא עליה שבועה שניה ולא למנות שנים גם כן. וכתב הגאון רבינו עקיבא אייגר [בתוספותיו למשניות פ"ג מ"ז אות כ'] דהיינו מטעם דאין איסור חל על איסור.

והרא"ש [ד"ה אינו חייב] כתב טעם אחר, דאין שבועה חלה על שבועה דאין נשבעים לקיים המצוה, דליתא בלאו והן.

דף י"ז ע"ב

היכא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מיגו דחל שבועה על ענבים חיילא נמי על תאנים.

דהיינו שחלה השבועה שניה מחמת שהוסיף בה איסור על הענבים. ונחלקו הראשונים אם יש דין מוסיף אף באופן שהוסיף זמן על השבועה הראשונה. דהרמב"ם [הלכות שבועות פרק ד' ה"א] כתב, שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע על התאנים ועל הענבים חייב על התאנים שנים, שהרי כלל התאנים שנאסרו בשבועה ראשונה עם הענבים שהיו מותרין, ומתוך שחלה שבועה שניה על הענבים חלה על התאנים

ונתחייב בשתי שבועות כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות: ובהלכה י' כתב, וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה ואכלה כולה באותו היום אינו חייב אלא אחת, וכן כל כיוצא בזה שאין שבועה חלה על שבועה. אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל כלום, או שלא יאכל ככר זו ואכלה כולה חייב שנים, שבשעה שנשבע בתחילה שלא יאכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה, וכשחזר ונשבע שלא יאכל כלום או שלא יאכל אותה משיאכל ממנה כזית יתחייב וכשיאכל כולה יתחייב בשבועה ראשונה.

דהיינו דדעת הרמב"ם שתוספת זמן על השבועה הראשונה לא הוי מוסיף. אבל הראב"ד כתב, גם זה שיבוש הוא, שבתחלה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע על אותו ככר לעולם. דהיינו דאף תוספת זמן הוי מוסיף.

דף י"ח ע"ב

סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל.

כתב הרשב"א דיש מפרשים אע"ג דסתם נדרים להחמיר פירושם להקל, שאם אמר כבשר מליח ואח"כ נשאל איזה בשר מליח ואמר כבשר מליח של עבודה זרה מאמינן אותו ומותר, וזהו גם פירוש רבינו תם והריטב"א.

וכתב הריטב"א דמה שנאמן לפרש שהתכוין לדברים אלו, היינו דוקא היכא שהם בכלל לשונו אף שהוא בדרך רחוק, דכיון שעדיין הם במשמעות לשונו לא הוו כדברים שבלב, אבל אם הפירוש שמפרש בדבריו לא משמע כלל בלשונו, אין פירושו כלום, דדברים שבלב אינם דברים, ואף שאנחנו מאמינים לו שנתכוין לכך, מכל מקום אינו יכול לעקור משמעות לשונו, וכתב הריטב"א הטעם דבעינן פיו ולשונו שוים, עיי"ש.

ולקמן [כ' ע"א] מבואר בסוגי נדרים מסויימים דנראה כמערים בהם, דמחמירים עליו ופותרים לו פתח ממקום אחר, ושם נכתוב אי"ה אם הוא גם בנדרים שהזכרנו במשנה זו.